

**Udlændinge- og
Integrationsministeriet**

Styrelsen for International
Rekruttering og Integration

Guide til fritidsjobindsatser

Rambøll Management Consulting (Rambøll) har gennemført en kortlægning af viden om fritidsjobindsatser i Danmark for Styrelsen for International Rekruttering og Integration (SIRI). Denne guide opsummerer kortlægningens resultater og guider igennem de overvejelser, det vil være relevant at gøre sig i forbindelse med etablering af en ny fritidsjobindsats, eller hvis man ønsker at kvalificere en eksisterende indsats.

Guide til fritidsjobindsatser

Fritidsjob - et virksomt greb i integrationsindsatsen

En række studier viser, at et *fritidsjob* har stor betydning for unges vej i livet. Unge, der har haft et fritidsjob, klarer sig bedre i forhold til skolegang, uddannelse og beskæftigelse senere i livet, end unge der ikke har haft et fritidsjob. På den baggrund kan fritidsjob styrke den enkelte unges deltagelse i forskellige aspekter i samfundet.

Effekterne af fritidsjobbet er særligt store for unge, hvis forældre har en lav tilknytning til arbejdsmarkedet. Samtidig har disse unge behov for hjælp til at få og fastholde et fritidsjob. Det handler dermed både om hjælp til at få overblik over fritidsjobmuligheder og søge fritidsjob, samt om hjælp til at opnå forståelse for kulturen på en arbejdsplads, herunder arbejdsgivers forventninger til den unge i fritidsjob.

Denne kortlægning af virksomme kerneelementer og lovende praksis viser, at *fritidsjobindsatser* generelt skaber positiv forandring hos de unge, der deltager i indsatsen. Deres personlige, faglige og sociale kompetencer styrkes, og de unges chancer for at få et ordnært fritidsjob øges gennem fritidsjobindsatserne.

Fritidsjob er lønnet beskæftigelse, som unge har samtidig med, at de er i grundskolen eller i en ungdomsuddannelse.

Fritidsjobindsats defineres i denne kortlægning som en indsats, hvor unge forberedes til at kunne varetage et fritidsjob og/eller indsats, hvor unge får hjælp til at finde og fastholde et fritidsjob. En fritidsjobindsats kan dermed indeholde en eller flere aktiviteter, som anvendes til at få flere unge i fritidsjob. Disse aktiviteter kan for eksempel være lommepegejobs, fritidsjobvejledning og forberedende kurser.

På baggrund af kortlægningen er det derfor vurderingen, at fritidsjobbet har et integrationsmæssigt potentiale. Samtidig har en del minoritetsetniske unge behov for hjælp til at få og fastholde et fritidsjob. Derfor kan en fritidsjobindsats være et virksomt redskab i kommunens samlede integrationsindsats målrettet unge.

Fritidsjobindsatsers målgruppe og formål

Kortlægningen har identificeret 118 fritidsjobindsatser, som er fordelt på 60 indsatsjere. Fritidsjobindsatserne er geografisk spredt og der findes både indsats i provinsen og i landets store byer. Dog er der en hovedvægt af fritidsjobindsatser i København og på Sjælland.

Målgruppen for de danske fritidsjobindsatser er primært unge mellem 13 og 18 år. Det er typisk unge, som er udfordret i forhold til skolegang og uddannelse, trivsel og risiko for kriminalitet. Dertil er en stor del af indsatserne målrettet unge i udsatte boligområder. Det er et gennemgående træk, at fritidsjobindsatser ikke har et særligt fokus på minoritetsetniske unge i deres beskrivelse af målgruppe. I realiteten er der dog i en del af indsatserne en overvægt af minoritetsetniske unge blandt deltagerne.

Formålet med fritidsjobindsatserne er både at styrke de unges arbejdsmarkedskultur, øge deres chancer for at komme i ordinær beskæftigelse samt at styrke deres faglige, sociale og personlige kompetencer. Der ligger dermed et integrationsperspektiv i formålet i form af muligheder og kompetencer til samfundsdeltagelse.

Refleksionsspørgsmål vedrørende målgruppe for formål:

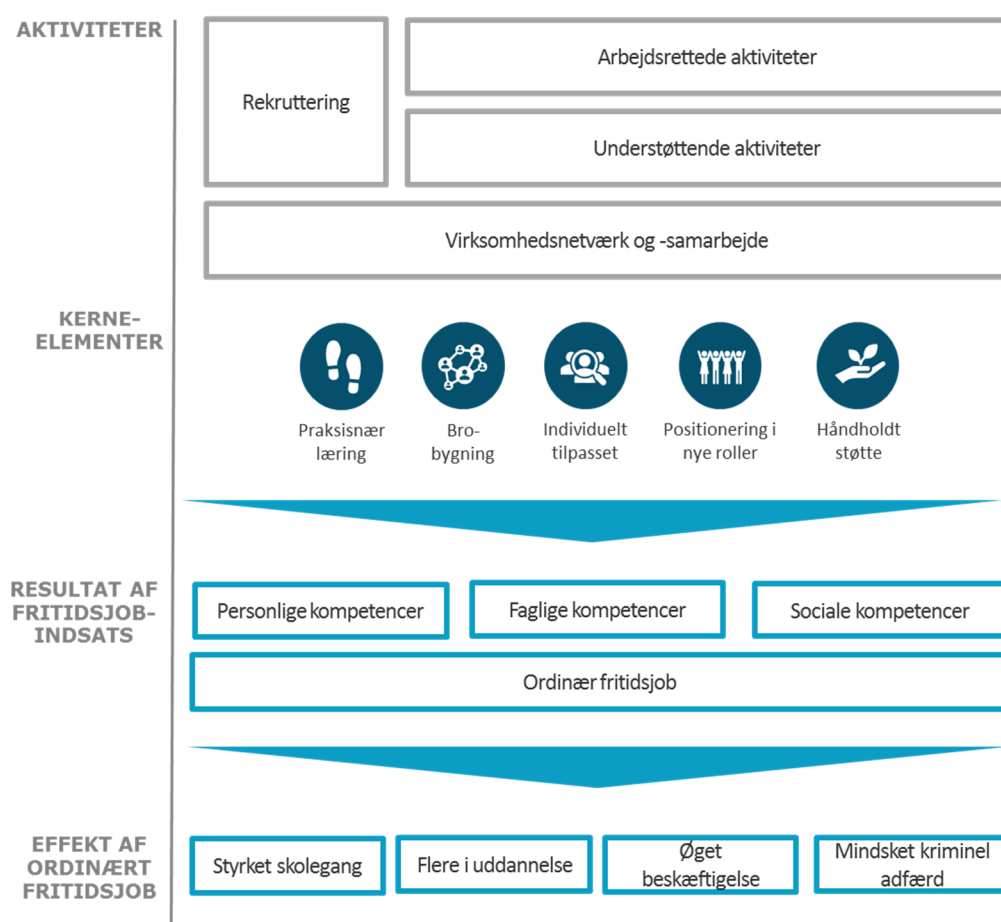
- Hvilke(n) aldersgruppe(r) henvender I jer til?
- Hvilke udfordringer har målgruppen? Hvorfor har de behov for en fritidsjobindsats?
- Er indsatsen særlig henvendt til unge i bestemte boligområder i kommunen?
- Er der unge, der ikke indgår i målgruppen?
- Hvilke udfordringer søger I at imødekomme med fritidsjobindsatsen? Fx Bøglige, sociale, kriminalitet
- Hvilke formål, resultater og effekter ser I med jeres fritidsjobindsats?

Lovende praksis i fritidsjobindsatser

Lovende praksis er en betegnelse for sociale indsatser, hvor vi ikke har sikker viden om effekter, men hvor der alligevel er særlig stor sandsynlighed for, at der skabes positive forandringer for borgerne. I denne kortlægning har vi udledt virksomme kerneelementer og lovende aktiviteter, som kan være guidende for etablering og kvalificering af praksis i fritidsjobindsatser.

Denne kortlægning sammensætter med inspiration i lovende praksis typologien - og med særligt fokus på de elementer i typologien, som omhandler viden om målgruppe, virkning, metoder og implementering af indsatsen - en samlet forandringsteori i figuren nedenfor, som beskriver lovende praksis på området. Forandringsteorien er bygget op omkring viden om de virksomme kerneelementer, som skaber indsatsens virkning, samt omkring en indsatsmodel, som beskriver de centrale typer af aktiviteter, som indsatsen skal indeholde for at aktivere de virksomme kerneelementer. Endelig illustrerer forandringsteorien de resultater og effekter, som både litteraturen og casestudier sandsynliggør, at der skabes gennem de pågældende aktiviteter og kerneelementer.

Figur: Forandringsteorien

Landets fritidsjobindsatser arbejder med et bredt spekter af de aktivitetstyper og kernelementer, som er identificeret i litteraturstudiet. I det følgende beskrives kerneelementer og aktiviteter i indsatsmodellen.

Kerneelementer

Kerneelementer udgør de elementer, som praksis og viden indikerer er af væsentlig betydning for en indsats' virkning eller effekter. Et kerneelement er i udgangspunktet ikke bundet af konteksten og er derfor overførbart. Kerneelementerne kan omsættes på forskellige måder med forskellige tiltag afhængigt af rammerne i den lokale kontekst.

Kortlægningen har identificeret fem kerneelementer, som er afgørende for virkningen af fritidsjobindsatser. De fem kerneelementer er guidende for god praksis i fritidsjobindsatser. Konkret kan kommuner, som ønsker at implementere en fritidsjobindsats eller kvalificere eksisterende indsatser, undersøge og understøtte, hvorvidt og hvordan kerneelementerne kommer til udtryk i den lokale praksis. De fem kerneelementer er:

Praksisnær læring, som betyder, at unge indgår i en virkelighedsnær situation, hvor de gennem praktiske aktiviteter lærer, hvad det vil sige at gå på arbejde, og hvordan man opfører sig på en arbejdsplads. Praksisnær læring er dermed læring gennem erfaring, hvor de unge guides og får både positiv og negativ feedback på deres opgaveløsning.

Refleksionsspørgsmål til praksisnær læring:

- Hvordan kan vi skabe en virkelighedsnær situation i indsatsen?
- I hvor høj grad kan vores målgruppe indgå i rammer, som er eller svarer til et ordinært fritidsjob? Hvordan skal rammerne tilpasses målgruppen?
- Hvordan sikrer vi, at der skabes læring i den virkelighedsnære situation?
- Hvilke kompetencer og læring har vi særligt fokus på i vores praksisnære læring?

Positionering i nye roller indebærer, at de unge hjælpes til at indtage en anden rolle, end de plejer. Ved at indgå i nye fællesskaber med anderledes opgaver og ansvar, end de er vant til, kan de opleve at blive rollemodeller og at bidrage positivt. Dermed oplever de nye sider af sig selv, og andre omkring dem ser også disse nye styrker og sider.

Refleksionsspørgsmål til positionering i nye roller:

- Hvilke nye roller kan vores målgruppe have nytte af at blive positioneret i?
- Hvilke muligheder har vi, for at lade målgruppen prøve disse nye roller af?
- Hvordan kan vi synliggøre de unges position i nye roller – både overfor dem selv og overfor omgivelserne?
- Er der noget omkring sammensætning og samspil i deltagergruppen, vi skal overveje i den sammenhæng?

Brobygning omhandler den konkrete etablering af kontakt mellem unge og arbejdsgivere, og i den forbindelse hjælp til at finde de rette fritidsjob med relevante opgaver og passende udfordringsniveau, som matcher den enkelte ung. Kerneelementet brobygning omhandler også brobygning i en bredere forståelse. Her handler brobygning om at styrke de unges kompetencer og muligheder for at indgå på en arbejdsplads – eller andre miljøer, som den unge ikke normalt bevæger sig i.

Refleksionsspørgsmål til brobygning:

- Hvordan sikrer vi, at der bygges bro til arbejdsgivere?
- Har vores målgruppe behov for hjælp til at kunne forstå og indgå på en arbejdsplads?
- Har arbejdsgivere behov for hjælp for at kunne rumme unge i målgruppen?
- Er der behov for at brobygge til de unges forældre og sikre deres opbakning, og hvordan gør vi det?
- Er der behov for at brobygge de unge i indsatsen til andre netværk eller miljøer, og hvordan gør vi det?

Individuel tilpasning indebærer, at indsatsens aktiviteter tilpasses den enkelte unges behov og ønsker. Tilpasningen af indsatsen bygger på en inddragelse af den unge, og inddragelsen skal desuden styrke de unges motivation og ejerskab.

Refleksionsspørgsmål til individuel tilpasning:

- Hvordan og i hvor høj grad kan indsatsen tilpasses de enkelte unge?
- Hvordan kan vi arbejde med tilpasning ved:
 - At matche den unge og arbejdsgiver?
 - At sikre en individuelt tilpasset støtte?
 - At inddrage den unge i sammensætning af indsatsen?
 - At tilpasse, hvor meget ansvar den unge skal påtage sig i forhold til for eksempel jobsøgning og løsning af opgaver i fritidsjobbet?

Håndholdt støtte består af en pædagogisk støtte til de unge. Støtten skal hjælpe de unge til at tackle personlige og sociale udfordringer, som står i vejen for at kunne få og fastholde et fritidsjob, ligesom en håndholdt støtte kan indebære, at den unge bliver guidet og fulgt tæt, hvis behovet er der.

Refleksionsspørgsmål til håndholdt støtte:

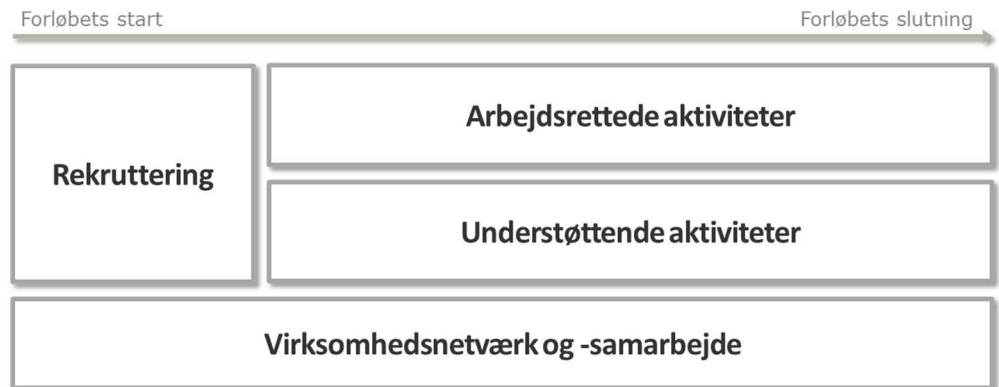
- I hvilke grad har vores målgruppe brug for en håndholdt støtte for at kunne få og varetage et fritidsjob?
- Har vi de rette kompetencer, tid og ressourcer til at kunne varetage den nødvendige håndholdte støtte?
- Giver disse spørgsmål anledning til overvejelser vedrørende afgrænsning af vores målgruppe og/eller vedrørende eventuelle samarbejder med andre aktører, der kan levere dele af en håndholdt støtte?

Aktiviteter i en virksom fritidsjobindsats

Aktiviteter er de konkrete tiltag, der udmønter kerneelementerne. Aktiviteter kan for eksempel være lommepegejobs, fritidsjobvejledning og forberedende kurser. På baggrund af denne videnskortlægning, er der udarbejdet en indsatsmodel, som beskriver de typer af aktiviteter, der skal være til stede i en indsats, som aktiverer alle fem kerneelementer.

Indsatsmodellen er bygget op på fire overordnede *aktivitetskategorier*, som skal være til stede for at aktivere de fem kerneelementer. Aktiviteterne er samlet i en indsatsmodel, som ses af figuren nedenfor.

Figur: Indsatsmodellen

Afhængig af målgruppe kan der skrues op og ned for aktivitetstyperne, ligesom de enkelte aktiviteter udvælges og tilpasses målgruppen.

Indsatsmodellen samler alle de relevante aktivitetstyper i en fritidsjobindsats. Det er ikke nødvendigvis kommunen, der varetager alle aktivitetstyper. Alt efter den lokale kontekst kan der samarbejdes med andre aktører om indsatsen.

Rekruttering af målgruppen til at deltage i indsatsen er en afgørende forudsætning for indsatsens gennemslagskraft. I den forbindelse kan kortlægningen pege på en række rekrutteringsaktiviteter, som der er gode erfaringer med.

I flere fritidsjobindsatser samarbejdes der med forskellige andre kommunale parter om rekruttering. Det kan for eksempel være kommunens uu-vejledere, klubber, AKT-lærere på skoler, jobcenter, familieforvaltning og SSP. I flere fritidsjobindsatser er der også gode erfaringer med at rekruttere unge gennem opsøgende arbejde, og ved at samarbejde med for eksempel boligsociale indsatser. Hvis indsatsen er målrettet unge, som i særligt høj grad har brug for støtte, læring og trivselsfremmende tiltag, kan det være relevant at samarbejde med kommunale fagfolk og med boligsociale indsatser om at identificere unge i målgruppen.

Nogle fritidsjobindsatser er allerede velkendte blandt de unge, og her sker rekrutteringen ved at de unge selv opsøger indsatsen. I den sammenhæng har nogle fritidsjobindsatser gode erfaringer med at lade de unge skrive en ansøgning og gå til en mundtlig samtale for at blive en del af indsatsen. Hvis indsatsen har en bred målgruppe, kan en rekruttering baseret på de unges egne henvendelser til indsatsen være velfungerende.

Refleksionsspørgsmål til rekruttering:

- Har vi allerede kontakt til målgruppen, eller skal der gøres en særlig indsats?
- Er der en del af målgruppen, som vi skal være særligt opmærksomme på at få rekrutteret?
- Kan vi drage nytte af at samarbejde med andre om at identificere og skabe kontakt til målgruppen?
- Hvordan sikrer vi os, at vi får fat i de unge, som vil nyde godt af indsatsen?

Virksomhedsnetværk og -samarbejder er særligt relevant, hvis man i indsatsen ønsker at kunne sende de unge ud i lommepegejob i virksomheder, boligorganisationer eller offentlige arbejdspladser. I så fald ligger der en vigtig opgave i at opbygge et netværk af arbejdsgivere og i løbende at vedligeholde samarbejdet med dem. Et netværk af arbejdsgivere kan også være en fordel for en fritidsjobindsats, som ikke indeholder lommepegejob, men som gerne vil kunne hjælpe unge ud i et ordinært fritidsjob. Her kan et stærkt netværk af og samarbejde med arbejdsgivere betyde, at medarbejdere i indsatsen har overblik over ledige fritidsjob, og at unge fra fritidsjobindsatsen kan få et fortrin i jobsøgningen.

Refleksionsspørgsmål til virksomhedsnetværk og -samarbejde:

- Er det afgørende for vores indsats, at vi har konkrete fritidsjobs, som vi kan henvise de unge til?
- Har vores målgruppe behov for fritidsjob med særligt rummelige rammer?
- Har vi mulighed for at give tilskud til lønnen for en periode?
- Hvordan kan vi motivere virksomheder og andre arbejdspladser til at deltage i et samarbejde om indsatsen?
- Hvilken støtte har virksomheder behov for, for at kunne tage indsatsens målgruppe ind i fritidsjob?

Arbejdsrettede aktiviteter indeholder aktiviteter, der har fokus på at styrke de unges faglige og arbejdsrettede kompetencer, så de på sigt kan varetage et ordinært fritidsjob. De arbejdsrettede aktiviteter har dermed fokus på læring i forhold til at hjælpe den unge til at kende til fritidsjobmuligheder og hvordan man søger et fritidsjob. De arbejdsrettede aktiviteter har også fokus på at klæde den unge på til at kunne indgå på en arbejdsplads og varetage et fritidsjob, herunder at arbejde med mødestabilitet, arbejdsgivers forventninger, planlægning og løsning af opgaver, samarbejde, ansvar og initiativ.

Alt afhængig af, hvor langt målgruppen er fra at kunne varetage et ordinært fritidsjob, kan de arbejdsrettede aktiviteter indeholde flere eller færre aktiviteter, som forbereder den unge på fritidsjobbet. For unge, der er tæt på at kunne varetage et fritidsjob, vil de arbejdsrettede aktiviteter hovedsageligt bestå af hjælp til at søge fritidsjobbet. For unge, der mangler kompetencer og arbejdsforståelse kan der være behov for flere arbejdsret-

Refleksionsspørgsmål til arbejdsrettede aktiviteter:

- Hvor meget arbejdsrettet forberedelse og støtte har vores målgruppe behov for, for at kunne begå sig på en arbejdsplads?
- Er der andre aktører, vi kan samarbejde med for at levere denne støtte?
- Er det for eksempel en mulighed at samarbejde med skoler eller ungdomsskolen om forberedende kurser?
- Eller kan der være virksomheder, som også vil påtage sig opgaven som mentor for unge i fritidsjob?

tede aktiviteter, for eksempel lommepegejobs, hvor unge kan øve sig i at passe et fritidsjob. For en sådan målgruppe kan det også være relevant at have forberedende kursusaktiviteter og/eller mentor, som støtter den unge i at passe et fritidsjob.

Understøttende aktiviteter har fokus på at styrke personlige og sociale kompetencer, som også har stor betydning for, om de unge kan få gode oplevelser og læring gennem fritidsjobbet. De understøttende aktiviteter har ligeledes fokus på at nedbryde eventuelle barrierer for den unges muligheder for at være i fritidsjob, og aktiviteterne skal støtte op om de unges læringsprocesser, så de opnår et godt udbytte af indsatsen.

En understøttende aktivitet, som flere fritidsjobindsatser peger på som afgørende for de unges deltagelse, er forældreinvolvering. Nogle forældre er ikke som udgangspunkt opmærksomme på, at de kan spille en betydelig rolle i de unges varetagelse af fritidsjobbet. Derfor kan en tæt dialog med forældrene om vigtigheden af deres opbakning og støtte til den unge have stor betydning for, at den unge kan blive i fritidsjobbet og kan få positive oplevelser og læring gennem indsatsen.

I fritidsjobindsatser, hvor der i målgruppen er unge, som har store personlige og sociale udfordringer, er det relevant også at bygge på relationsarbejde samt sociale og netværkskabende aktiviteter. Disse typer af aktiviteter kan bredt set styrke de unges trivsel og motivation, personlige og sociale kompetencer, og de kan have betydning for, om der kan etableres et samarbejde med den unge, hvor den unge både kan støttes og udfordres i forhold til personlige og sociale udfordringer.

Refleksionsspørgsmål til understøttende aktiviteter:

- Er der unge i vores målgruppe, som har personlige og sociale udfordringer, der står i vejen for fritidsjobbet?
- Hvordan kan vi skabe en god samarbejdsrelation med de unge, så det er muligt at arbejde med sociale og personlige barrierer for fritidsjob?
- Hvordan kan vi involvere forældre i indsatsen, så de ikke bliver en barriere for at den unge opnår, fastholder og trives i et fritidsjob?
- Kan det være relevant i vores indsats at støtte op om de unges trivsel og motivation ved at arbejde med sociale og fællesskabsdannende aktiviteter?
- Har vi i indsatsen de rette kompetencer til at varetage en understøttende funktion for vores målgruppe – eller er målgruppen så udfordret, at vi har behov for særlige kompetencer til at støtte dem?
- Giver disse spørgsmål anledning til at justere i målgruppe og/eller inddrage andre aktører i samarbejdet?

Forankring af fritidsjobindsatsen

En stor del af de danske fritidsjobindsatser foregår i et samarbejde mellem forskellige aktører. Spørgeskemaundersøgelsen viser, at næsten 70 procent af de fritidsjobindsatser, der er afdækket, er forankret i en boligsocial indsats, 34 procent i en kommune og 23 procent hos andre aktører. Der er dermed indsats, som er forankret hos flere aktører. To tredjedele af indsatsjerne samarbejder med andre aktører om indsatsen, og den typiske samarbejdskonstellation er kommune og boligsocial indsats.

Kommunerne kan dermed påtage sig forskellige roller og forskellig grad af involvering i en fritidsjobindsats. Kortlægningen har identificeret tre roller, som kommuner kan påtage sig: en rolle som arbejdsgivere for unge; en rolle som samarbejdspartnere i gennemførelsen af en fritidsjobindsats; og en rolle som indsatssejere med ansvar for en fritidsjobsindsats. Figuren nedenfor illustrerer de tre kommuneroller.

Figur: Typologi over kommunale roller i fritidsjobindsatser

I type A er kommunen udelukkende involveret som arbejdsgiver og varetager ikke en rolle i selve driften eller udførelsen af fritidsjobindsatsen. I type B er kommunen en aktiv samarbejdspartner i gennemførelsen af fritidsjobindsatsen. I type C er fritidsjobindsatsen forankret hos kommunen, som dermed er indsatssejer.

Refleksionsspørgsmål vedrørende forankring og roller:

- Hvilke fordele og ulemper kan der være hos os i forhold til de tre typer af roller?
- Findes der allerede andre aktører i kommunen, som har en fritidsjobindsats?
- Hvilke kompetencer og ressourcer kan kommunen bidrage med?
- Hvilke kompetencer og ressourcer vil der derudover være brug for?
- Hvilke aktører vil det være relevant at samarbejde med hos os? Er der for eksempel en boligsocial indsats eller en socialøkonomisk virksomhed, som der kan etableres samarbejde med?